

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

La Bibliofilia. XVII. évfolyam, 7—8. szám. (1915. október—november):
Luigi ZAMBRA: Il codice Zichy della biblioteca Comunale di Budapest. (Befejező közlemény. A Budapesti Városi Könyvtár Zichy-kodex néven ismeretes olasz énekeskönyvének tüzetes leírása, becses irodalomtörténeti jegyzetekkel.) — Raimondo SALARIS: Gli incunaboli della Biblioteca Comunale di Piacenza. (Folytatás: 258—285. sorszám alatt 28 ősnymtatvány leírását adja. Ezek közül sem HAIN, sem COPINGER nem ismeri a következőket: Vincentius FERRERIUS: Sermones de tempore et de sanctis. Lugduni, 1493; Paulus FLORENTINUS: Breviarium totius iuris canonici. Memmingae, 1499; GEORGIUS Bruxelensis: Expositio in logicam Aristotelis. Parisiis, 1496; GREGORIUS Magnus: Moralia. Brixiae, 1498.) — H. DELARUE: Courier suisse. (A Svájci Könyvtáros-Egyesület 1915. évi berni közgyűlése alkalmából röviden ismerteti az egyesület történetét. 1897-ben keletkezett, hogy alkalmat adjon a svájci kartársak személyes érintkezésére. Első kiadványa az 1914-ben megjelent *Zeitschriftenverzeichnis der schweizerischen Bibliotheken*, mely 919 könyvtár 4093 folyóiratának 12.108 példányát katalogizálta. 1912-ben 2. kiadása is megjelent. Ez már 223 könyvtár 6737 folyóiratának 19.768 példányát foglalja magában. Igen érdekesen segítettek elő a svájciak a könyvek interurban kölcsönzését: 2, újabban 3 centimes portóköltséggel körlevelezőlapokat léptettek életbe, mely addig jár könyvtárról könyvtárra míg a rajta keresett munka valamelyik könyvtárban megkerül, vagy végigjárva e könyvtárak sorát, elintézetlenül jut vissza a kibocsátó könyvtárhoz. A birtokos könyvtár a könyvet kedvezményes portóval küldi meg a kereső könyvtárnak. A portóköltség egy kétkilós csomagnál oda és vissza együtt 15 centimeot tesz. Az egyesület 1907-ben különben már felvetette a svájci könyvtárak egyetemes katalógusának az eszméjét s azt azóta folyton napirenden tartja. 1912-ben került napirendre az egységes katalogizálási elvek kérdése s 1914-ben már meg is jelent Zürichben az *Entwurf zu einer Katalogisierungs-Instruktion für den schweizerischen Gesamtkatalog*. Ugyanez évben a berni svájci nemzeti kiállításra elkészítették a tervezett egyetemes katalógus egy részletét s akkor kiszámították, hogy az egész mű mintegy 200.000 frankba kerülne, mire a kivített jobb időkre halasztották. Ellenben derekasan halad előre a svájci könyvtárak egyetemes ősnymtatvány-katalógusa, melynek folyamán 1914-ig 13.177 címet gyűjtöttek össze, amiből 1961 eddig ismeretlen volt a bibliografusok előtt. Az 1915. közgyűlésen Ch. ROBERT, a neuchâtel-i könyvtár igazgatója, a szövetséges statisztikai hivatal adatgyűjtése alapján ismertette a svájci könyvtárak statisztikáját s ez előadás kapcsán a

könyvtáros-egyesület kifejezte azt az óhajtását, hogy a szövetséges statisztikai hivatal bocsássa az érdeklődő könyvtárosok rendelkezésére az eredeti adatgyűjtő okmányokat, hogy az egy városban létező tudományos könyvtárak legalább új szerzeményeikről vezessenek közös jegyzékeket s hogy egy külön bizottság tanulmányozza a könyvtárak együttműködésének kérdését és javadalmuk gazdaságosabb kihasználásának a módját.) — 9—10. szám. (1915 december—1916. január): W. BOMBE: La miniatura fiorentina. (Paolo d'ANCONA monografiájának ismertetése.) — Hugues VAGANAY: Antonio di Guevara dans la littérature italienne. (Antonio de GUEVARA a XVI. sz. egyik legnépszerűbb spanyol írója volt. Művei hazájában majd 200, francia fordításban több mint másfélszáz kiadást értek. Olaszországban is nagy volt a népszerűsége. *Vita di Marco Aurelio* c. műve 1543—1649-ig 24-féle kiadásban látott napvilágot.) — Thomas ASHBY: Le diverse edizioni dei «Vertigi dell' Antichità di Roma» di Stefano Du Pérac. (Kiegészítés szerzőnek a *Bibliofilia* XVI. évf. ban megjelent összeállításához. Egy 1680. és egy 1709. évi kiadás ismertetése.) — Lodovico FRATI: Rarissimi incunabuli ritrovati nella R. Biblioteca Universitaria di Bologna. (Szerző a bolognai egyetemi könyvtár kézirat-termében 32 ősnymtatványt talált, melyeket röviden leír. Ezek közül sem HAIN, sem COPINGER, sem pedig REICHLING nem ismeri a következőket: ALMANSOR: Libro terzo overo Cibaldone. H. és é. n.; Leo BENTIVOLIUS: Oratio habita in principio Studii Bonon. H. és é. n.; JOHANNES CHRYSOSTOMUS: Sermones XXV. Bologna 1475; [Grammatica latino-volgare.] Bologna, 1482.) — H. A. Corriere d'Inghilterra. (A British Museum könyvtára 1914. évi jelentésének ismertetése. Az olvasóteremben 224.560, a hírlapolvasóban 16.704, a térképgyűjteményben 400, a kéziratárban 10.277, a keleti gyűjteményben 2968 s a metszetgyűjteményben 5406 egyén fordult meg. Az olvasóterembe kiadott kötetek száma 1.474.435, a hírlapolvasóba kiadottaké pedig 52.099 volt. Az évi gyarapodás 32.539 kötet és füzet, 71.831 folyóirat-rész vagy kötet, 2942 térkép, 12.391 zenemű, 3907 hírlap 287.304 száma és 8734 parlamenti és aprónymtatvány volt. A kéziratár 375 kötettel, 860 oklevéllel, 34 papirusszal és 81 pecsétlenymattal gyarapodott. A keleti gyűjtemény gyarapodása 165 kézirat volt, köztük 83 arab, 26 persa és 24 török.) — Giuseppe MANACORDA: Libri scolastici del medio evo e del rinascimento. (I. Böven és érdekesen illusztrált bibliografiai egybeállítása a szerző által ismert közép- és renaissance-kori tankönyveknek. Ez az első rész 30 kézirat és ősnymtatvány leírását tartalmazza.) — Pasquale Nerino FERRI: Di un' antica pianta tipografica fiorentina. (Illusztrált ismertetése egy firenzei látkép-töredéknek, melyet 1736-ban kapott a Società Colombaria s amely a XV. sz. végén, de okvetlenül 1520 előtt készült.) — Leo S. OLSCHKI: Manuscrits très précieux. (*Histoire universelle des anciens royaumes* c. francia miniatúrák kézirat leírása hasonmások kíséretében.) — H. DELARUE: Courrier suisse. (1916. január 1-vel kezdte meg működését a zürichi Központi könyvtár, mely az 1629-ben keletkezett városi, az 1835-ben keletkezett kantoni s a XVIII. sz. közepén, illetve végén létesült természet-tudományi, illetve orvostudományi egyesületek könyvtárainak egyesítéséből állott elő. A befogadásukra szolgáló épület elkészülte az év közepére volt

kilátásban. Winterthur község múzeum-palotáját 1916. január 2-án avatták fel. Az épületben a városi könyvtár is minden ízében modern helyiségeket nyert. Nekrológ Max von DIERBACHról, a freiburgi egyetemi könyvtár igazgatójáról. — 9—12. szám. A. BOINET: *Courrier de France*. (DURRIEU gróf az Académie des Inscriptions et Belles-Lettres-ben tartott felolvasásában kimutatta, hogy a müncheni Hof- u. Staatsbibliothek egy pompásan miniált római Missaléja, mely 1374-ben készült s amelyet NICOLO DI GIACOMO híres bolognai miniátor festett, a cimlap címerének tanúsága szerint 1402-ben BERRY herceg birtokában volt. A címer alatt felfedezte az eredeti címerképet is s ennek kapcsán kiderítette, hogy a kodexet Pierre d'ESTAING bourgesi érsek, későbbi bibornok rendelte meg 1367-ben. — 2. Ugyanez az akadémia az 1915. BRUNET-díjat Marie PELLECHET és Louis POLAIN: *Catalogue général des incunables des bibliothèques publiques de France* és Georges Lepreux: *Gallia typographica* c. művek között osztotta meg. — 3. BISOT dr. és I. B. MARTIN a *Revue archéologique* 1915. évfolyamában egy missalet ismertetnek, mely eredetileg a párisi Sainte-Chapelle tulajdona volt s jelenleg a lyoni primási kincstár tulajdona. A nagy művészi beccsel bíró kodexet 29 miniaturás kezdőbetű ékesíti s keletkezése az írás és a képek jellege alapján a XIV. sz. elejére tehető, s a miniaturák a párisi festőiskola termékei s a Bibliothèque Nationale-ban lat. 1023. jelzet alatt őrzött Szép Fülöp breviáriumának címkéjével szoros analogiát mutatnak. — 4. Frédéric MADER: *Miniatures arméniennes*. Paris 1913. c. művében a Malatia és Van városokban volt miniatur-iskolák több termékét ismerteti. — 5. A francia közoktatásügyi miniszter 1916-ban átszervezte az iskolai könyvtárakat, melyek ezentúl nemcsak a növendékek és volt növendékek, hanem azok szülei és az iskolaegyesületek tagjai számára is hozzáférhetőek.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXIV. évfolyam. 3—4. szám (1917. március—április): Karl SCHOTTENLOHER: Handschriftenschätze zu Regensburg im Dienste der Zenturiatoren. (1. A magdeburgi centuriák neve alatt ismeretes protestáns egyháztörténelem megírását tudvalevőleg Kaspar von NIDBRUCK, II. MIKSA császár tanácsosa hathatósan előmozdította azzal, hogy úgy a saját tulajdonában volt, mint másoktól kölcsönvevő könyveket és kéziratokat hordószám küldte Bécsből Regensburgba, hogy a nagy vállalat munkatársai, az u. n. centuriátorok a városi tanács ellenőrzése mellett igénybe vehessék azokat. A kölcsön lebonyolítását szabályozó 1555. március 8-án kelt okiratokat szerző a müncheni kir. állami levéltárban lévő eredetiek nyomán egész terjedelmében közli, szintűgy II. MIKSA-nak NIDBRUCK halála után 1559. okt. 22. a centuriátorokhoz intézett körlevelét, melyben megreklamálja a NIDBRUCK által a saját könyvtárából kikölcsönzött könyveket. Egy okmány eredetije a regensburgi városi levéltárban maradt fenn. 2. Mathias FLACIUS, a centuriák egyik szorgalmas munkatársa, 1562-ben Nikolaus GALLUS regensburgi házában vonta meg magát. Ez alkalomból meglátogatta a feloszlófélben lévő reichenbachi bencéskolostort, amelynek LUTHERhez pártoló apátja 11 kézirattal ajándékozta meg. SCHOTTENLOHER közli GALLUS-nak ez ügyből kifolyólag a reichenbachi apáthoz intézett s a regensburgi városi levéltárban fogalmazványban őrzött

nyilatkozatát és levelét, mely igen röviden a kéziratok címét is felsorolja. Minthogy FLACIUS könyvtára a wolfenbütteli hercegi könyvtárba került, a kéziratoknak is a könyvtárban kell lenniök és szerzőnek kettőt tényleg sikerült azonosítania a wolfenbütteli nyomtatott kéziratcatalogus 1109. és 354. Helms. jelzetű darabjával.) — Ferdinand EICHLER: Ein Wort zur Verbesserung der deutschen Bibliographie. (Abból a tényből kiindulva, hogy a HINRICHS-féle Halbjahrs-katalog 1913 óta elhagyta a tudománysszakok szerint csoportosított jegyzéket s csupán a rendszók szerint csoportosított jegyzékkel egészítette ki a betűrendes jegyzéket, a HEINSIUS-, KAYSER- és HINRICHS-féle több évre terjedő catalogusok helyébe lépett «Deutsches Bücherverzeichnis. Bearbeitet von der Bibliographischen Abteilung des Börsenvereins der deutschen Buchhändler in Leipzig. Erster Band [1911—1914.] Leipzig 1916» c. kiadványnál a rendszó szerinti mutató mellett tudománysszakok szerinti mutató hozzáadását is sürgeti.) — K. BRÜCKNER: Die Bibliotheken an der Zentralstelle des Volksvereins für das katholische Deutschland. (Az 1917 elején 800.000 tagot számláló legnagyobb szociális szervezete a német katolikusoknak, a M.-Gladbachban székelő Volksverein für das kath. Deutschland, mely 1890-ben keletkezett, 1892-ben vetette meg 1000 kötettel és füzettel az 1917 elején 48.297 kötetből álló társadalomtudományi könyvtára alapját. Ezt kiegészíti 1912 óta az apologetikai könyvtár, mely 1917 elején 7218 kötetre rúgott. Ez utóbbi kizárólag az atheista propaganda ellen irányul s a keresztény felekezetek közötti hitviták elvi alapon ki vannak zárva belőle. A hatalmas gyűjtemény elsősorban az egyesület vezetőinek irodalmi és agitációs munkájához szükséges házi-könyvtár gyanánt szolgál, de azért az egyesület minden egyes tagjának díjtalanul rendelkezésre áll. A háború alatt még a frontra is küldött használatra könyveket. Az olvasók rendszerint nem bizonyos könyveket vesznek igénybe, hanem egyes szociális és közgazdasági kérdésekre vonatkozó anyaggyűjteményeket. A könyvanyag szakok szerint érkezésük rendjében vannak felállítva. A társadalomtudományi könyvtár 19 főszakja a következő: A) Szociologia. — B) Állam- és jogtudomány. — C) Közgazdaságtan. — D) Mező- és erdőgazdaság E Iparügy. — F) Kereskedelem és közlekedés. — G) Szakszervezetek, szövetségek és magánbiztosítási ügy. — H) Társadalompolitika — I) Munkáskérdés. — K) Hivatalnok-, segéd- és cselédkérdés. — L) Társadalmi biztosítás. — M) Népjólét és szegényügy. — N) Lakáskérdés. — O) Nőkérdés. — P) Nevelés-, művelődés- és oktatásügy. — R) Egészségügy és orvoskérdés. — J) Technika. — W) Történelem. — Y) Általános és vegyes. — Az apologetikai könyvtár szakbeosztása: S) Természettudomány. — U) Bölcsészlet. — V) Hittudomány. A könyvtárral egy társadalomtudományi felvilágosító iroda is kapcsolatos, mely szociális problémákról és berendezésekről nyújt a kérdezősködőknek felvilágosítást. E célra kb. 150 regisztráló-székénykében egyes berendezésekre vonatkozó formuláré-, alapszabály- és jelentés-gyűjtemények tartatnak készenlétben, hogy legott szétoszthassák őket.) — W. RAUSCHENBERGER és W. WEINREICH. Die Senckenbergische Bibliothek. (A frankfurti Senckenberg-könyvtár 1907-ben, alapítója dr. Johann Christian SENCKENBERG születésének kétszázados évfordulója alkalmából vált nyilvánossá.

Ez alkalomból SENCKENBERG orvos- és természettudományi könyvtárát a Senckenberg-féle Természettudományi Egyesület [1824], a Fizikai Egyesület [1840], az Orvosegyesület [1845] és a Földrajzi és Statisztikai Egyesület [1850] könyvtáraival egyesítették. Az ekként egyesített könyvtár 1907-ben 75.000 kötetből állt s 1910 óta 10.000, majd 15.000 M városi segélyben részesült. A könyvtár állománya 10 év alatt 121.000 kötetre emelkedett és a Schleiermacher-féle szakrendszer szerint van felállítva. Újra katalogizálása 1911. óta van folyamatban s 1913 óta rendsző-katalogus is készül.) — Fritz MILKAU: Ein neues Pflichtexemplargesetz. (Lengyelországban a kötelezpéldányokra vonatkozó legelső rendeletet 1780-ban adták ki. Eszerint a könyvnyomtatók a respublika területén mindaddig nem hozhatják forgalomba könyveiket, míg az Orsz. Zalynski-könyvtárnak be nem szolgáltatták az első példányt, szintűgy a litván nagyhercegség területén működő nyomdászokkal szemben elrendelték, hogy egy-egy példányt a wilnai könyvtárnak tartoznak átengedni. E rendelet azonban a lengyel köztársasággal együtt megszűnt s a remek Zalynski-könyvtárt 1795-ben Pétervárra hurcolták az oroszok. 1819-ben a kongresszusi lengyel királyság kormányzótanácsa elrendelte, hogy az ország minden könyvnyomtatója három példányt köteles minden sajtótermékből beszoigáltatni, még pedig egyet a kormányzótanács, egyet a varsói egyetem és egyet a varsói tudománykedvelők kir. egyesülete használatára. 1830-ban ez a rendelet is hatályát veszítette. 1843-ban a varsói tankerület részére külön cenzura-törvényt bocsátott ki az orosz kormány, mely három kötelezpéldány beszoigáltatását írta elő. Ebből egy-egy példány a kormányzótanács és a volt varsói egyetemi könyvtár birtokába került, míg a harmadik a szentpétervári főcenzurahivatalba jutott. De már 1869-ben hatályon kívül helyezték ezt a törvényt és Lengyelország területére is kiterjesztették az 1857-iki általános orosz cenzuratörvény érvényét. Eszerint a sajtótermékekből, természetük szerint 6—9 példányt kellett beszoigáltatni, de ebből egy sem maradt lengyel földön. 1916-ban a megszálló német csapatok által felállított kormányzóság új rendeletet bocsátott ki, mely a varsói kormányzóság területén működő összes nyomdászoknak meghagyta, hogy a sajtótermékekből 5—5 példányt a forgalombahozatal napjáig beszoigáltatni tartoznak. E példányokból egy-egy a varsói egyetemi könyvtárt, nyilvános könyvtárt, a varsói tudományos egyesület könyvtárát, a lodzi közkönyvtárt és a plyocki tudományos egyesület könyvtárát illette meg. Aki a kötelezpéldány beszoigáltatását az esedékesség napjától számított egy hónapon belül elmulasztja, bírságot fizet, mely legalább is a bolti ár háromszorosával ér fel s legkevesebb 20 rubel.) — 5—7. szám (május—július): P. SCHWENCKE: Die Bücherbeförderung in der königlichen Bibliothek. (A berlini kir. könyvtár raktáraiból az olvasóterem délkeleti szögletében berendezett könyvkiadóhoz az épület déli, keleti és nyugati szárnyán, valamint az olvasóterem alatt elhelyezett raktárakból egyrészt páternoszter szerkezetekkel, másrészt végtelen szalag útján továbbítják a könyveket. A déli és keleti raktárakból, melyek meglehetősen közel vannak a könyvek kiadására berendezett helyiséghez, végnélküli láncon 1'6 m. távolságra függő s 50×45 cm. méretű pléhtartókban jutnak a könyvek, melyekbe a könyveket akár külön-külön, akár csomagga egyesítve

helyezik be az illető raktáremeleteken. A kiszolgáló helyiség szintjén a mérsékelt gyorsasággal mozgó láncon függő tartók mechanikus úton ferde helyzetbe kerülnek, úgyhogy tartalmuk a készülék elé helyezett époly ferde esésű asztalra kicsúszik. Innen azután a könyveket küldöncök viszik a szomszédos kiosztó helyiségbe. A kiosztó helyiségtől 80 m. távolságban lévő nyugati raktárból a könyveket az olvasóterem alatt elhelyezett kézraktáron át vezetett végtelen szalag juttatja a kiosztóba. Az 50 cm. széles, 7 mm. vastag szalag karimával ellátott vasállványon fut végig, amelybe a továbbító hengerek vannak beágyazva s vasdobok segítségével, melyek köré a két végpontnál csavarodik, kellőképp ki van feszítve. A szalag a kézraktárban olyan magasságban halad, hogy ott is rárakhatják a kikeresett könyveket. A szalag nyugati végpontjánál egy páternoszer-szerkezet tartóiból hullanak a könyvek a másodpercenként 1 m. sebességgel mozgó szalagra. A kívánatlapokat csőpóstan továbbítják a raktáremeletek különböző részeibe. Sch. fejtegetéseit több alaprajz és metszet teszi érthetőbbé.) — K. BRUNN: Die neue Bibliothek der k. Technischen Hochschule in München. (A müncheni műegyetem könyvtára 1916. tavaszán költözködött új helyiségébe, melyet a régi műegyetemi épület egyik szárnyának 1915 folyamán eszközölt átépítésével nyertek. Szerző két alaprajz hozzácsatolása kapcsán bőven leírja az új helyiségeket, melyek középpontjában a világító-udvarból átalakított, 225 qm felületű olvasóterem áll, felső tetővilágítással. Az olvasótermet kétoldalt a 2'30 m. magas könyvraktárak fogják át, melyek vasállványokkal vannak felszerelve. Az olvasóteremben kisebb kézikönyvtáron kívül a folyóiratok legújabb száma is ki van téve, míg a folyóiratok utolsó 10—15 évi bekötött folyamai egy külön folyóiratolvasóteremben nyertek elhelyezést. A leggyakrabban használt tan- és kézikönyvek a kiköltöztető helyiségben állítottak fel, ami a kiszolgálást rendkívül megkönnyíti. Szerző bőven leírja, mi módon egyesítették a kinyomatott katalogust és két kinyomatott pótlékát, valamint az újabb adalékokat egy az olvasók részére hozzáférhető folio-alakú kötet-katalogusban.) — Herbert ERMISCH: Die königliche Landesbibliothek zu Dresden und ihr Lesesaal. (A drezdai kir. Országos — 1916. május 9-ig kir. nyilvános — könyvtár alapítása a XVI. sz. közepéig nyúlik vissza, amikor ÁGOST szász választófejedelem az annaburgi kastélyban a saját személyes használatára szánt könyvgyűjteményt létesítette. A könyvtár csupán utóda, I. KERESZTÉLY uralkodása idején került Drezdában s előbb a kastélyban, majd 1701 óta az ú. n. «Klepperstall»-ban [a mai Johanneumban] és a vele szemben fekvő «Regimentshaus»-ban, végül 1728 óta a Zwinger három pavillonjában nyert elhelyezést. Fejedelmi magánkönyvtár-jellegét a XVIII. sz. közepéig megőrizte s eleinte csak ritkán, később némileg gyakrabban használhatták a tudósok és más magánszemélyek is, de mindig külön engedéllyel. Nyilvánossá csupán 1786-ban vált a könyvtár, de hivatalosan csakis 1857 óta nevezték nyilvános könyvtárnak. A kisebb-nagyobb magánkönyvtárak sorából, melyeket az idők folyamán a kir. gyűjtemény számára megszereztek, főleg Heinrich von BÜNAU gróf 42.000 kötetes, főleg Németország történetére vonatkozó könyvekben gazdag bibliothékája és Heinrich von BRÜHL grófnak 70.000 kötetet számláló, főleg szépirodalmi és művészi irányú gyűjteménye érdemel

említést, melyek elsejét 1764-ben 40.000, másodikát pedig 1768-ban 50.000 talléron vásárolták meg. Ezzel a könyvtár kötetszáma közel járt a 175.000-hez s egyike lön Németország legnagyobb gyűjteményeinek. Az ekként megszaporodott gyűjtemény 1786-ban került mai helyére, az ú. n. japán palotába, mely Drezda egyik legszebb barokk-épülete. Az épületen a könyvtár egyideig a porcellán-, régiség- és éremgyűjteménnyel osztozott, míg ma, amikor már 600.000 kötetet számlál, az épület egyedüli lakója. Első olvasótermét a mai katalogizáló teremben rendezték be 1787-ben, de a terem használhatatlannak bizonyulván, az olvasók kénytelenek voltak a vele szomszédos kis helyiségben, mely a tisztviselők dolgozószobájául is szolgált, megvonni magukat. Majd negyven év telt el, mígnem a már egyszer olvasóteremnek kijelölt helyiséget ily célra újból s célszerűbben berendezték s ezt csak egy fél évszázaddal később cseréltek fel a földszinten berendezett teremmel. Amannak 36, emennek 42 olvasó volt a befogadóképessége. Végre 1917 elején az első emeleti úgynevezett klasszikusok termét, egy 40 m. hosszú és 8 m. széles kétoldali világítású csarnokot rendeztek be 84 olvasó részére, miután előbb a földszinti, addig a néprajzi múzeum által lefoglalt helyiségeket 100.000 kötet befogadására képes, LIPMAN-féle állványokkal felszerelt raktárakká alakították át. Az új olvasóteremben 42 asztalt helyeztek el, melyek közül 40 2 m. hosszú és 0'69 m. széles s egymástól 70 cm.-nyire van felállítva, míg az utolsó 2 asztal 2 m. hosszúság mellett 1'50 m. szélességgel bír s a nagyalakú művek használatára van szánva. Mindegyik asztal a lapjába besülyesztett tintatartóval van felszerelve s 12 asztalnak kulccsal elzárható fiókjá van, amelyben az állandó kutatók papírjaikat őrizhetik. A tetőről 12 villamos indra-lámpa függ alá és szolgál estvilágítással. Ezenkívül 8 asztal kézi villamoslámpával is el van látva. A 8—9 ezer kötetes kézikönyvtár megvilágításához 32 villamoskörte szolgál. Az olvasóteremben van egy szekrény elhelyezve, melyben kéthetenként kiteszik az új szerzeményeket. Ez az intézmény 1908 óta áll fenn a könyvtárban és igen jól bevált. Az olvasóteremben egy a berlini címnyomások segélyével előállított betürendes és egy kéziratok rendszőkatalógus is ki van téve közhasználatra.) — Otto LERCHE: Das deutsche Auslandmuseum in Stuttgart. (1917 január 10-én alakult meg Stuttgartban a külföldi Németiség Múzeuma, melyhez hasonló intézmény megteremtését előrelátható széttagolódásunk esetére nekünk is programunkba kell iktatnunk. A külföldi Németiség Múzeumának feladata, hogy a külföld és az anyaország németiségének kapcsolatát fenntartsa és szorosabbra vonja s e célból a külföldi németiség jelentőségét ismertető szervezetet teremtsen. A múzeum evégből feltüntetni igyekszik a külföldi németiség elterjedését, kulturáját, gazdasági és társadalmi állását, valamint a régi és új hazához való viszonyát, továbbá úgy gazdasági, mint tudományos téren támogatni szándékozik a külföldi németiség törekvéseit. E célból egy kiállítási múzeumon kívül könyvtárt, irattart és felvilágosító irodát szerveznek. Szerző az új intézet könyvtári részét nem helyesli, mivel a külföldi németiségre vonatkozó iradalmat úgy a berlini, mint a müncheni kir. könyvtárak amúgy is gyűjtik s ezenfelül Berlinben már évek óta fennáll egy a külföldi németiségre vonatkozó külön könyvtár.) — Emil JACOBS: Valentin Rosé. (Meleghangú megemlékezés az 1916. dec. 25-én

88. évében elhunyt Valentin Roséról, aki 1855—1905. volt a berlini kgl. Bibliothek tisztviselője. Mint fiatal kezdő azt az óhaját fejezte ki az első könyvtáros előtt, hogy meg szeretné csinálni a könyvtár görög és latin kéziratának a katalogusát, minthogy azonban vele egyidőben került a könyvtárhoz Karl PERTZ, a főkönyvtáros fia, erre bízta ezt a feladatot. PERTZ azonban képtelen volt megoldani a feladatot s így Rosé 1888-ban, 59 éves korában elérte ifjúkori vágyát, megbízták a latin kéziratok katalogizálásával. Munkája, melyet DELISLE és TRAUBE egyformán mintaszerűnek magasztalt, 1893—1905. jelent meg három kötetben s valóságos enciklopédiája a középkori irodalomnak.) — 8—9. szám (augusztus-szeptember): Ottó GLAUNING: Wilhelm Meyer und die Staatsbibliothek in München. (Nekrológ az 1917. márc. 9-én Göttingában elhunyt Wilhelm MEYERRől, a középkori latin filológia híres tanáráról, aki 1876—1886. a müncheni Hof- und Staatsbibliothek tisztviselője volt s akinek e minőségben előkelő része volt az ottani latin kéziratok katalogusának elkészítésében. E munkálattal kapcsolatban terelődött figyelme a kéziratok és nyomtatványok kötésciben felhasznált egylevelű nyomtatványokra, melyeket nagy gonddal kifejtett s külön gyűjteménykép felállított. Mint göttingai tanár 1886—1894. három kötetben kiadta az ottani egyetem kéziratának a jegyzékét, mely együttal kezdete volt a sajátos félbenmaradt egyetemes porosz kéziratkatalogusnak.) — G. H. MÜLLER: Vom Prinzip der Zugangs-Aufstellung. (Azokat a nehézségeket fejtegeti, melyek a könyv- és levéltári állománynak az érkezés számrendjében való felállításánál adódnak.) — Rudolf KOTULA: Das Pflichtexemplar in Südpolen. (A cs. és kir. lublini katonai kormányzóság 1916. márc. 11-én kelt rendeletével meghagyta, hogy a kormányzóság területén működő kiadók és könyvnyomtatók minden sajtótermék egy példányát kötelesek a lembergi egyetemi könyvtár rendelkezésére bocsátani.) — P. A. DOLD: Untersuchungsergebnisse einer doppelt reskribierten Wolfenbütteler Handschrift mittels der Fluoreszenz-Photographie. (A wolfenbütteli 112. sz. Gudianus graecus-kodexről eddig azt hitték, hogy a jelenlegi 13. századi szöveg alatt csupán egy részben latin, részben görög szöveg foglalt helyet. A kézitról eszközölt fluorescens-fotografiai felvételek kiderítették, hogy a kodex hártáját 3-szor használták fel a másolók s hogy a legelső szöveg latin volt, mely a IX. sz. vége felé készült valamely délolaszországi kolostorban. Ezt a X. században a psalimpsestusoknál szokásos eszközökkel eltávolították és görög szöveggel írták tele, majd ezt a görög szöveget is levakarták s a XIII. században újabb görög szöveggel írták tele. Hogy a legkorábbi latin szöveg mégis jobban olvasható, mint az első görög szöveg, az onnan magyarázható, hogy az első rasura alkalmával kivételesen nagyobb gyöngédséggel járt el a scriptor, mint a másodiknál. A pergamenen lévő régi írást rendszerint az 5—8. században távolították el nagyobb gyöngédséggel, míg a későbbi századokban sokkal erőteljesebben alkalmazták a vakarókést vagy a dörzsölőkövet a rescribálandó felületeken. Ez eset is igazolja, mily nagyfontossága van a psalimpsestusok tanulmányozásánál a fotografiának, mely sok olyan nyomot ad vissza, amelyet az emberi szem már nem képes észrevenni.) — M. PERLBACH: Ein Fragment des Florarium temporum. (Az 1607 óta PISTORIUS és STRUVE által

többször kiadott *Magnum Chronicon Belgicum* a Kölni krónika által gyakran idézett *Florarium Temporum* kivonata, melynek csupán egy XV. sz.-i papirkézirata volt ismeretes Alexander de WOELMONT báró birtokában, de utóbb a tulajdonos halála után ez a kézirat is eltűnt. Most Valentin ROSÉ hagyatékában előkerült a *Florarium* két hártyalapból álló töredéke.) — 10—11. szdm (október—november): Rudolf SILLIB: *Luthers Enchiridion*, Heidelberg 1560. (Paul HERTZ strassburgi kiadó 1914-ben a heidelbergi egyetemi könyvtárnak egy baseli nyomtatvány kötéséből kiáztatott katekizmus-töredéket ajándékozott, melyről kiderült, hogy LUTHER *Enchiridion*-jának eddig ismeretlen 1560. évi heidelbergi kiadása. A töredékekből a 25. és 26. levél egy-egy sora híján teljes példányt sikerült összeállítani. Nyomtatója Anthony FORMSCHNEIDERnek nevezi magát, amely név alatt valószínűleg Anton CORTHOYS rejtőzik. Az álnévről arra lehet következtetni, hogy a katekizmusnak ez a kiadása titkos terjesztésre volt szánva, de az is lehetséges, hogy egyáltalán nem került forgalomba, hanem legott kinyomatása után makulatura gyanánt használták fel.) — Johannes LUTHER: *Studien zur Bibliographie des Reformationsjahrhunderts*. (LUTHER, *Kommentar zu den funfzehn Psalmen graduum c.* művének Henry BULL készítése angol fordítása 1577-ben jelent meg Londonban Thomas VANTROULLIER francia hugenotta-menekült sajtójából. A címlap és a szöveg több eltérése alapján szerző kimutatja, hogy e fordításból ugyancsak 1577-ben egy második, jóval kevésbé gondos szedéstről készült kiadás is készült.) — Rudolf PFEIFFER: *Neues von Glareanus*. (Henricus GLAREANUS, a legkiválóbb svájci újlatin költő 1516-ban megjelent *Elegiáinak* a müncheni egyetemi könyvtárban levő példánya KNÖRINGEN János kezéből eredő 50 levélre terjedő kéziratos kiegészítést tartalmaz, mely GLAREANUS több kiadatlan költeményét, köztük *Carmen de pugna confoederatorum Helvetiae commissa in Näfels c.* 900 latin hexaméterből álló époszát őrizte meg.) — G. LEYH: *Literarisch-ästhetische Bildung und die deutschen Büchereien*. (Szerző az E. ACKERKNECHT és G. FRITZ szerkesztésében megjelent *Büchereifragen c.* gyűjtemény ismertetése kapcsán kimutatja annak a törekvésnek a képtelenségét, mely a nép- és közművelődési könyvtárak szép-irodalmi könyvkészleteit az irodalmi és esztétikai szempontból «teljes értékű» termékekre akarja korlátozni, mivel tudományosan indokolt, végleges ítéletet a kortársak képtelenek alkotni — még a nagy GOETHE is nem egy ítéletében tévedett — s mivel még az akadémikus képzettségű emberek többsége is legszívesebben a napi mulattató irodalomban keres néhány órára szórakozást. A nagy, megértő kritikusok száma a valóságban alig nagyobb, mint a nagy alkotó művészeké s szerző találó érveléssel teszi nevetségessé azt a «tolóablak-pedagógiát» [Schalterpädagogik], mely a könyvtárosnői tanfolyamon nyert kritikai képzés alapján akarja az irodalmi termelés «teljes értékűségét» megállapítani. «Legkevésbé sem szenved kétséget — úgymond — hogy ha manapság egy ARIOSTO az ő lovagi kalandjaival, vagy egy HOMEROS az ő hajómeséivel föllépne, a napi műveltség tanítómestere, akiből minden ösztön és történeti tudás hiányzik s aki csupán néhány fogalmi megkülönböztetésre támaszkodik, mindkettőt Karl MAYVAL téveszteni össze, mivel hiányzik belőlük a «jellemzés», vagyis a problematikus jellemek rajza, ami az újabb irodalom

legfőbb ütdkártyája.») — 12. szám (december): Max STOIS: Sozialversicherung und Bibliotheken. (A könyvtári alkalmazottakra érvényes német birodalmi biztosítási rendeletek beható ismertetése.) — G. KAMPFMEYER: Die Bücherei des Deutschen Ausland-Museums in Stuttgart. (LEICHEVEL szemben kimutatja, hogy az Ausland-Museum könyvtára, mely a külföldi németiség irodalmi termelésének teljes felgyűjtését tűzte ki programjául, épen a teljesség elve alapján új munkateret képvisel és így létjogosultsága minden kétségen felül áll.)